

І. В. Литвин¹, С. О. Миськів²

ORCID: ¹ 0000-0002-6233-4431, ² 0009-0008-7029-5293

Національний університет "Львівська політехніка"

Кафедра менеджменту і міжнародного підприємництва

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СТАРТАП-ПІДПРИЄМНИЦТВА В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

<https://doi.org/10.23939/smeu2024.01.238>

© Литвин І. В., Миськів С. О., 2024

Проаналізовано особливості державної підтримки стартап-індустрій у країнах Європи. Автори дослідили основні напрями та особливості впровадження обраними країнами державних політик у сфері інновацій та розвитку стартап-підприємництва. Було визначено наявні інструменти активізації інноваційної та стартапівської діяльності, які застосовуються в європейських країнах. Запропоновано рекомендації для адаптації і застосування ефективних механізмів та інструментів активізації стартап-підприємництва у нашій країні.

Ключові слова: стартапи; інновації; венчурний капітал; державна підтримка; інструменти активізації інноваційної діяльності.

Постановка проблеми

Сучасні технологічні тренди, прискорені цифровізацією, створили високий попит на активізацію інноваційної діяльності в корпораціях. Інновації сьогодні є критичним фактором не тільки успіху, а й адаптації та виживання на ринку. Важливою передумовою для активізації інноваційної діяльності є формування інноваційних цінностей та норм поведінки в організаціях, тобто інноваційної культури. Інноваційна культура з активною підприємницькою субкультурою характеризується не тільки лояльним ставленням до впровадження інновацій, а й активною позицією щодо створення креативних ідей з орієнтацією на їх комерціалізацію. Водночас для успішної інноваційної діяльності в компаніях потрібно створювати сприятливе організаційне середовище, яке забезпечує розбудову гнучкої адаптивної організаційної структури, посиленої ефективними комунікаційними каналами.

Світова економіка розвивається на основі трьох основних факторів: конкуренції, інновацій та глобалізації. Конкуренція є невід'ємною частиною ринкової економіки. Вона стимулює розвиток виробництва, підвищення якості продукції та послуг, зниження цін. Сучасні геополітичні зміни, розширення торговельного співробітництва та перехід до інформаційного суспільства посилюють конкуренцію. Це перетворює її на економічне суперництво, в якому перемагають ті, хто краще адаптується до змін і впроваджує інновації. Інновації є ключем до успіху в сучасній економіці. Вони дають змогу підприємствам виводити на ринок нові продукти та послуги, підвищувати свою конкурентоспроможність. Глобалізація також є важливим фактором економічного зростання. Вона сприяє розширенню ринків збуту, підвищенню ефективності виробництва та інноваційної діяльності. Глобалізація та інтелектуалізація економіки спричиняють значні зміни в соціально-економічній структурі суспільства та виробничих процесах. Ці зміни створюють нові проблеми, але також відкривають нові можливості. Щоб успішно розвиватися в умовах глобалізації та інновацій, підприємствам та країнам потрібно впроваджувати нові підходи та здійснювати якісні прогресивні зміни.

Варто зазначити, що державна підтримка стартапів може бути ефективним інструментом стимулювання інноваційної діяльності та розвитку економіки. Державна підтримка стартап-індустрій сприяє створенню сприятливого бізнес-середовища, в якому активніше створюються нові робочі місця, впроваджуються інноваційні розробки, зростає конкурентоспроможність компаній та забезпечується економічне зростання. Стартап-підприємництво відіграє важливу роль у розвитку інноваційної економіки, а також є джерелом нових технологій, продуктів і послуг, які сприяють економічному зростанню та покращенню якості життя людей.

Актуальність дослідження

Актуальність написання цієї статті визначається важливістю вивчення та адаптації інноваційних практик для розвитку стартап-сектору в Україні. Дослідження основних напрямів державної політики в сфері інновацій та стартапів у світі дасть змогу визначити ефективні інструменти, які можуть бути успішно впроваджені національною владою. Вивчення наявних інструментів та методів активізації інноваційної та стартапівської діяльності, які вже застосовуються у розвинених країнах, дасть змогу виокремити найбільш успішні практики та врахувати їх під час розробки стратегій для повосенної відбудови України. Запровадження ефективної державної підтримки стартап-індустрій сприятиме зростанню конкурентоспроможності українських стартапів на світовому ринку, формуватиме передумови для створення нових робочих місць і підвищення темпів економічного зростання країни.

Формулювання мети та завдань статті

Мета статті полягає в аналізованні практик державної підтримки стартап-індустрій у країнах світу, визначенні ефективних інструментів і напрямів розвитку стартапів для їх адаптації та запровадження в Україні. Завданнями статті є:

1. Дослідження основних напрямів та особливостей впровадження країнами світу державних політик у сфері інновацій та розвитку стартап-підприємництва.
2. Визначення наявних інструментів активізації інноваційної та стартапівської діяльності, які застосовуються в країнах світу.
3. Розроблення рекомендацій щодо адаптації і застосування ефективних механізмів та інструментів активізації інноваційної і стартапівської діяльності у нашій країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Останні роки незмінно пов'язані зі змінами, які відбуваються в економіці (Andriankaja та ін., 2018; Салвін та Краславський, 2020; Салвін та ін., 2020). Ми стали свідками сильного акценту на охороні навколишнього середовища, промисловості 4.0 та цифрових рішеннях (Abou-foul та ін., 2020; Tronyoll та ін., 2020; Gaiardelli та ін., 2021). Як виробничі, так і сервісні компанії зосереджують свої зусилля на задоволенні дедалі більшої кількості потреб індивідуальних та інституційних клієнтів (Salwin та ін., 2021a; Salwin та ін., 2021b; Lipak та Salwin, 2019). Це породжує потребу генерувати і розвивати різноманітні типи інновацій (Kukurba та ін., 2021; Salwin та ін., 2021a; Voons та ін., 2013). Найчастіше інновації створюють стартапи, тобто молоді інноваційні підприємства або тимчасові організації, які шукають бізнес-модель, що гарантуватиме їм додаткові цінності [1].

Дослідження праць авторів, таких як Й. Шумпетер, Дж. Пфедфер, Дж. Саланчік, А. Стінч-комб, Е. Морс, Г. Одріч та Е. Остер, Г. Чесбро, дало змогу авторам зробити висновок, що технолого орієнтовані стартапи (ТОС) відіграють провідну роль в ендегенному розвитку економіки. ТОС, спрямовані на створення нових продуктів, процесів або послуг на основі передових технологій, які є результатом власних винаходів, є джерелом інновацій, які стимулюють економічне зростання та підвищення конкурентоспроможності країни [4].

Головними факторами розвитку ТОС є підприємець-новатор, здатний керувати ризиками та формувати висококваліфіковану команду, а також державна політика, яка може стимулювати розвиток ТОС зниженням податків, наданням субсидій та створенням сприятливого середовища для підприємницької діяльності. Відкриті інновації, які набули поширення в авторитетних компаніях, таких як Apple, Google, Microsoft, дають змогу співпрацювати зі стартапами та прискорювати розробку нових продуктів. Стартапи, які беруть участь у відкритих інноваціях, отримують доступ до важливих ресурсів, таких як фінанси, людські ресурси та технології. Авторитетні компанії також намагаються наблизитися до стартапів як джерела “креативного руйнування” за допомогою започаткування акселераторів, інкубаторів та корпоративних венчурних фондів [5].

Окремі аспекти проблематики державної підтримки та розвитку стартап-індустрій розглядали такі українські та закордонні науковці, як Б. Асгайм, К. Велика, Я. Воронецький, А. Гогліо, Л. Колен, С. Кортум, Дж. Лернер, П. Мороне, С. Робін, А. Садеков, Т. Шуберт, О. Шубін оформлення [7]. У дослідженні [7] розглянуто загальний підхід до інноваційності та тенденцій застосування бізнес-моделі відкритих та стійких інновацій у Португалії. Це дослідження оригінальне тим, що воно застосовує графічний метод NJ-Viplot для аналізу даних опитування інновацій у суспільстві. Результати дослідження свідчать про те, що компанії здійснюють численні дії, які дають погані результати та витрачають ресурси. Проблема можна розв'язати за допомогою кращого відбору партнерів – у цьому випадку стартап-акселераторів – щодо популяризації рішень у межах Industry 4.0 та Smart Cities (Fernandes et al., 2019). Актуальним є локально-орієнтоване дослідження [9], що розглядає акселератори стартапів і краудфандинг для підтримки прогресу підприємництва в Таїланді (зокрема, у напрямку формування так званого “Таїланду 4.0”) та аналогічних економіках, що розвиваються. У праці розглянуто основні програми акселераторів і стартап-систем еко-інновацій. Проблеми розвитку стартап-індустрій автори праці [7] вбачають в моделі потрійної спіралі, а саме неефективній співпраці між університетами, промисловістю та урядом, що виявилася недостатньою для ефективної комерціалізації технологій у Таїланді. Передбачуваним інструментом розв'язання таких недоліків є інституційне залучення акселераторів (Harris et al., 2019). Дослідник [7] опублікував матеріали конференції про Astropreneurs, програму прискорення аерокосмічних стартапів. Автори дослідження також вивчили стан європейської космічної галузі та вплив на неї стартапів космічного спрямування (Kunes, 2019) [1–2].

Виклад основного матеріалу

Інновації є важливим фактором економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності країн. Держава може відігравати важливу роль у активізації інноваційної діяльності, створюючи сприятливе середовище для підприємництва та надавши підтримку стартап-підприємствам.

До напрямів державної підтримки стартап-індустрії можна віднести фінансову та нефінансову підтримку, а також створення сприятливого бізнес-середовища. Фінансова підтримка може надаватися у вигляді грантів, кредитів, податкових пільг для підтримки стартапів у подоланні фінансових труднощів на початковому етапі їхнього розвитку. Нефінансова підтримка може полягати у вигляді надання доступу до ресурсів, консультацій, навчання тощо. Нефінансова підтримка допомагає стартапам розвиватися та успішно конкурувати на ринку. Держава може створювати сприятливе середовище для підприємницької діяльності за допомогою зниження податків, спрощення процедур реєстрації бізнесу. Формування сприятливого бізнес-середовища допомагає стартапам легше започатковувати та вести бізнес. До організаційних напрямів підтримки розвитку стартап-індустрії належить створення центрів трансферу технологій, науково-технічних парків, науково-дослідних установ. Ці установи сприяють поширенню передових технологій і знань, а також забезпечують умови для розвитку інноваційних проєктів. Центри трансферу технологій працюють над посередництвом між науковими установами та підприємствами. Вони допомагають підприємствам отримати доступ до передових технологій, які розробляються в наукових установах. Науково-технологічні парки створюються для концентрації інноваційних підприємств. Вони

забезпечують підприємствам доступ до потрібних ресурсів, таких як приміщення, лабораторії, обладнання, а також до досвіду та знань інших компаній. Науково-дослідні установи проводять фундаментальні та прикладні дослідження, які є основою для розвитку інновацій [7]. Технологічні парки створюють сприятливе середовище для розвитку інноваційної діяльності, забезпечуючи підприємствам доступ до ресурсів, знань та технологій.

Огляд літературних джерел дає змогу виділити основні способи та інструменти, які використовують країни-члени Європейського Союзу для підтримки інноваційної діяльності [6]. Країни ЄС застосовують різні підходи до державної підтримки інновацій. Деякі країни, такі як Іспанія, Франція та Німеччина, безпосередньо підтримують інновації підприємств, надавши їм фінансову та нефінансову допомогу. Інші країни, такі як Фінляндія, використовують опосередковані методи стимулювання інновацій, наприклад, субсидії та податкові пільги. Важливим фактором ефективності державної підтримки інновацій є її передбачуваність. Підприємства мають мати змогу планувати свою діяльність з урахуванням можливої державної підтримки. Податкові пільги для підприємств, які здійснюють інноваційні витрати, стимулюють їх до розвитку інноваційної діяльності. Такі пільги можуть передбачати зниження податку на прибуток, звільнення від податку на нерухомість або землю тощо. Спрощення адміністративних процедур для підприємств, які здійснюють інноваційні проекти, сприяє їхньому ефективному розвитку. Такі процедури можуть стосуватися отримання дозволів, реєстрації підприємств тощо [8–9].

Суть та напрями державної підтримки стартапів мають залежати від стадій інноваційного процесу та потреб стартапу залежно від його етапу життєвого циклу. Тому інструменти державної підтримки стартап-підприємництва потрібно розмежовувати і розглядати залежно від потреб стартапів на кожному етапі їхнього розвитку.

Так, на ранніх стадіях заснування стартапи зіштовхуються з такими проблемами, як недостатні фінансові ресурси, брак ринкової валідації ідеї і досвіду управління та особливо потребують фінансової підтримки для розробки прототипів, консультацій менторів та експертів, доступу до широкої мережі контактів. Державна підтримка таких етапів стартапів має охоплювати гранти на дослідження та розробки, податкові пільги, доступ до створених інкубаторів та акселераторів, навчальних бізнес-програм.

На етапах раннього росту в стартапів виникають потреби в усуненні недостатнього фінансування, удосконалення бізнес-моделей, подолання конкуренції на ринку. Стартап потребує капіталу для масштабування, розвитку маркетингу та продажів, залучення талановитих працівників. Державна підтримка на цьому етапі розвитку стартапів має містити розроблення інвестиційних та програм розвитку венчурної інфраструктури, участь у заснуванні фондів стартапів.

На етапі розширення своєї діяльності стартапи потребують допомоги у розробленні складних стратегій масштабування, управлінні ризиками, оптимізації своїх бізнес-процесів. Державна підтримка стартапів цього етапу розвитку має містити консультації з фахівцями зі стратегічного розвитку, підтримку відкриття представництв за кордоном тощо.

На стадії стабільного розвитку у стартапів виникають потреби у постійному інноваційному розвитку, збереженні конкурентних переваг, удосконаленні вже створених технологій та управлінні змінами. Держава може підтримати стартап-компанії розробленими науково-дослідними програмами, фінансовими стимулами для інновацій, а також доступом до нових ринків збуту продукції.

На стадії виходу, або етапі стратегії exit, стартапи зазвичай перебувають в процесі реалізації свого бізнесу або перехідних заходів для виходу інвесторів. На цій стадії важливо оптимізувати цінність компанії для її власників, вибираючи оптимальний шлях виходу, який може містити такі опції, як продаж компанії, її поглинання, вихід на біржу або ліквідацію. Для державної підтримки стартапів на стадії виходу можуть бути важливими такі заходи, як створення сприятливого податкового середовища для залучення інвесторів, надання консультацій та підтримки з укладання угод.

Особливості державної підтримки стартап-індустрії можна розглянути на прикладі розвинутих країн світу. Охарактеризуємо системи стимулювання інноваційної та венчурної діяльності окремих європейських країн.

Австрія є однією з країн Європейського Союзу, де державно-приватне партнерство (ДПП) у сфері інновацій розвивається найактивніше [8]. Це яскраво видно у тому, що країна має потужну систему досліджень та розробок, що підтримується як державою, так і приватним сектором. Також уряд Австрії виділяє значні кошти на підтримку інновацій, що використовуються для співфінансування дослідницьких проєктів і для надання грантів та кредитів інноваційним компаніям. В Австрії були розроблені та реалізовані дві програми ДПП: Kplus і Kind/Knet. Ці програми були спрямовані на зміцнення зв'язків між промисловим сектором та наукою, оскільки однією з головних проблем австрійської інноваційної системи була погана співпраця між цими двома секторами. Внаслідок реалізації цих програм було створено спільні центри, які проводили дослідження та реалізовували проєкти технологічного розвитку як для науки, так і для промисловості. Ці програми також дали змогу розробити новаторські та конкурентні механізми відбору інноваційних проєктів [8].

Швеція є однією з країн Європейського Союзу, що посідає друге місце у найвищих позиціях у рейтингах інноваційності. Це проявляється у тому, що ця держава акцентує свою увагу в інноваційній сфері на якості освіти. Адже успішне конкурування на світовому ринку завдяки генеруванню знань і застосуванню їх у напрямку економічного зростання є метою багатьох промислово розвинених країн. Шведські підприємства також активно підтримує та стимулює держава у проведенні наукових досліджень і розробок. Це відображається у європейських рейтингах інноваційності, де Швеція посідає одну з перших позицій (за даними сайту Statista: Найбільш інноваційні країни світу за 2023 рік). Головною програмою, в межах якої фінансуються проєкти НДДКР у Швеції, є програма “Дослідження і розвиток”, що координується Урядовою агенцією систем інновацій Vinnova. Мета програми – підтримання глобальної інноваційності та конкурентоспроможності шведських малих і середніх підприємств. Ця програма поступово набуває глобального характеру, що пов'язано зі щоразу більшою експансією шведських підприємств на світовий ринок [9].

Розвиток інновацій є одним із пріоритетних завдань держави у Чехії. Важливу роль у впровадженні інновацій відіграють прямі закордонні інвестиції, які спрямовуються в економіку Чехії, насамперед з країн Європи, США та Азії. Впродовж останніх п'яти років особливу державну підтримку мають технокластери, які можуть одержати безпосередню інвестиційну допомогу як дотації, а також фінансування окремих робіт. Сьогодні у межах кластерів працюють близько 1000 чеських підприємств як із традиційних сфер (металургія, машинобудування тощо), так і нових напрямів діяльності (біотехнології, нанотехнології тощо) [12].

Серед країн Європейського Союзу Німеччина входить до восьми найбільш інноваційних країн світу (за даними Statista). Це яскраво доводить той факт, що нововведення, розроблені німецьким науково-технічним сектором, часто перебувають на крок попереду від своїх конкурентів на глобальному ринку. Також Німеччина має потужну систему НДДКР, яка підтримується як державою, так і приватним сектором. Особливий успіх на міжнародних ринках Німеччина має у високотехнологічному секторі, зокрема в таких галузях, як машинобудівна, хімічна, електротехнічна. Друга основна сфера інновацій у Німеччині – сфера послуг, що ґрунтується на знаннях, – фінансові та банківські послуги, телекомунікації та інформаційні технології [13].

Підходи до стимулювання інновацій у провідних європейських країнах та їхніх технологічних компаніях багато в чому схожі на американську модель, з деякими відмінностями, зумовленими розбіжностями в економічному та науково-технічному потенціалі. Інноваційна інфраструктура в країнах Європи має власну унікальність.

Наприклад, у Великобританії віддано перевагу американській моделі з венчурним бізнесом та технологічними парками. Наприклад, Оксфордський університет має п'ять парків, які забезпечують майже третину всіх витрат на наукові дослідження у країні. Наукові дослідження та розробки інтенсивно підтримуються приватними інвестиціями для комерціалізації інноваційних ідей. Крім того, створення інноваційних кластерів, особливо в галузі фармації, показує, як активно держава заохочує співпрацю між університетами, дослідницькими лабораторіями та приватним сектором.

Франція вибудовує власну систему інноваційної інфраструктури, засновану на розвитку так званих “полосів конкурентоспроможності” – інноваційних кластерів. Ця модель відрізняється від англо-американської, оскільки французька система акцентує увагу на організуванні трансферу технологій. Це означає, що активна увага спрямована на перенесення наукових розробок у сферу комерційної діяльності для створення нових продуктів та послуг.

Фінляндія посідає особливе місце в європейському інноваційно-технологічному просторі. Упродовж останнього десятиріччя вона стала лідером світових рейтингів конкурентоспроможності [14]. Ця країна вкладає багато ресурсів в НДДКР, що забезпечує їй стабільне місце у світовому інноваційному просторі. Розвинена інноваційна інфраструктура Фінляндії дає змогу ефективно впроваджувати нові технології та стимулювати розвиток економіки країни.

Засоби стимулювання інноваційної та венчурної діяльності підприємств у кожній країні можуть відрізнятися своєю специфікою та спрямованістю. Однак загалом країни надають різноманітні інструменти та програми для підтримки інновацій та стимулювання венчурного бізнесу. У табл. 1 представлено характеристику систем стимулювання інноваційної та венчурної діяльності підприємств у країнах Європи, що сформована на основі власних досліджень авторів та огляду літературних джерел.

Таблиця 1

Системи стимулювання інноваційної та венчурної діяльності підприємств у країнах Європи

Країни	Характеристика
Австрія	Доступні програми фінансування та підтримки інновацій, такі як Федеральна програма досліджень та інновацій, Фонд венчурних інвестицій Австрії та Австрійське агентство з інновацій. Ці програми надають гранти, кредити, гарантії та інші фінансові стимули для досліджень, розвитку та комерціалізації інноваційних продуктів
Швеція	Шведський уряд активно підтримує інновації та венчурний бізнес через різноманітні програми та ініціативи. Це містить грантові програми, податкові пільги для дослідницьких витрат, а також створення спеціальних фондів для фінансування стартапів
Чехія	Чеське міністерство промисловості та торгівлі надає підтримку для стартапів та інноваційних підприємств через різні програми, що становить гранти для досліджень та розвитку, фінансування для комерціалізації технологій, а також консультації та підтримку з питань бізнес-розвитку
Німеччина	Німецький уряд підтримує інноваційну діяльність через програми та ініціативи, такі як Програма досліджень та інновацій (VIP), Федеральна програма підтримки малого та середнього бізнесу, а також податкові стимули для дослідницьких витрат
Великобританія	Є програми фінансування та підтримки інновацій, започатковані Британською радою для науки та технологій (UKRI), Британським агентством з інновацій (Innovate UK) через фонди венчурного капіталу
Франція	Французька агенція з інновацій (Bpifrance) є однією з основних установ, яка надає фінансову підтримку та консультації для інноваційних підприємств. Вона пропонує різні фінансові інструменти, такі як гранти на НДДКР, кредити для комерціалізації технологій, гарантії та інші стимули для підтримки інновацій
Фінляндія	У Фінляндії фінансування інновацій та венчурного бізнесу надається через програми державної та приватної підтримки, такі як Фонд для інновацій та технологічних розвідок, програми фінансування стартапів та акселераційної підтримки

Усі ці країни розробили і впровадили широкий спектр інструментів та програм, спрямованих на підтримку інновацій, досліджень та розвитку нових технологій, а також на стимулювання венчурної активності. Засоби підтримки містять фінансову підтримку через гранти, субсидії, податкові кредити та інші форми фінансування. Також активно використовуються інші механізми

інституційного сприяння за допомогою створення технологічних парків, інкубаторів для стартапів, акселераторів та інших структур, що сприяють розвитку інноваційного середовища.

Уряди цих країн підтримують тісний зв'язок з академічними та приватними секторами, сприяючи розвиткові партнерств і співпраці для генерування інноваційних ідей та комерціалізації наукових досягнень. Загалом вказані країни демонструють високий рівень зрілості у сфері інновацій та венчурного бізнесу, що допомагає їм зберігати конкурентну перевагу на світовому ринку технологій та забезпечує стабільний економічний розвиток.

На різних етапах розвитку стартапів та стадій реалізації інноваційних процесів виявлено низку проблем, що потребують розв'язання за допомогою інструментів державної інституційної політики, що представлено у табл. 2.

Таблиця 2

Особливості інноваційного процесу стартапів на етапах його здійснення та пріоритетні напрями державної підтримки [14]

Етапи інноваційного процесу	Особливості	Пріоритетні напрями державної підтримки
Етап створення інновацій	<ul style="list-style-type: none"> – Недостатність фінансування державою. – Необізнаність у сфері інновацій та консультативного супроводу проходження проєкту до етапу впровадження. – Брак можливостей участі у міжнародних програмах 	<ul style="list-style-type: none"> – Фінансова підтримка для досліджень та розробок. – Гранти для інноваційних проєктів та стартапів. – Створення інфраструктури для наукових досліджень та лабораторій. – Навчальні програми та курси підвищення кваліфікації для фахівців у сфері інновацій
Етап трансферу технологій	<ul style="list-style-type: none"> – Нестача коштів через непередбаченість таких факторів як результати інновацій, обмеженість ресурсів для створення інноваційної інфраструктури 	<ul style="list-style-type: none"> – Створення технопарків та інкубаторів для підтримки комерціалізації наукових розробок. – Програми для залучення індустріальних партнерів для співпраці з академічними установами. – Фінансова підтримка для перетворення наукових розробок у комерційні продукти та послуги. – Менторська та консультативна підтримка для підприємців у процесі трансферу технологій
Етап впровадження інновацій за допомогою створення стартап-компаній	<ul style="list-style-type: none"> – Необізнаність та брак досвіду для ведення бізнес-процесів підприємствами. – Брак ефективної інноваційної інфраструктури. – Недостатній розвиток венчурного бізнесу та наявність проблем правового захисту інвесторів 	<ul style="list-style-type: none"> – Активізація застосування фінансових інструментів, таких як венчурні капіталовкладення та бізнес-ангельське інвестування для підтримки стартапів. – Запровадження навчальних програм з підприємництва та акселераторів для стартап-підприємців. – Розвиток інноваційної інфраструктури для стартапів, таких як коворкінгові простори, акселератори та інкубатори

Розв'язання проблем, представлених у табл. 2, дасть змогу швидше розвивати інноваційну інфраструктуру, покращити умови розвитку стартап-індустрії та венчурного бізнесу. Зважаючи на складнощі, які можуть виникнути на кожному етапі інноваційного процесу, важливо розробляти

комплексний підхід для їх розв'язання. Щоб вирішити проблеми на кожному етапі, треба розуміти причини їх виникнення та знайти підходи до їх усунення. На етапі створення можна залучати більше інвесторів або ж взяти участь у різних міжнародних програмах для інвестування, що допоможе розв'язати проблему з фінансуванням та набути досвіду. На етапі трансферу варто звернутися до компаній з подібними інноваціями та запропонувати співпрацю, щоб були більші можливості та ресурси. На етапі впровадження інновацій створенням стартапу варто звернутися до досвідчених інвесторів та компаній, які допоможуть вийти на ринок за допомогою надання інформації та консультативної підтримки.

Щодо України, під час впровадження інноваційної моделі розвитку економіки потрібно враховувати, що інноваційні зміни у реальному секторі економіки мають відбуватися в нових умовах. Ці умови становлять щораз більше вичерпання природних ресурсів, зокрема тих, що не можуть бути відновлені, витіснення шкідливих виробництв із територій розвинених країн на ті, що розвиваються, екологічну кризу, демографічний дисбаланс, щораз більшу нерівномірність у розвитку економіки, прискорений розвиток високих технологій та інформаційних процесів, які відбуваються переважно в розвинених країнах світу.

Українська держава, з огляду на брак ресурсів, які в умовах повномасштабної війни спрямовуються на оборону, не має можливостей підтримувати всі компанії та технологічні напрями розвитку. Розвиток та впровадження інформаційних технологій може допомогти оптимізувати ресурси та покращити доступ до державних послуг для громадян. Українські ІТ-компанії можуть та активно експортують свої послуги та продукти, генеруючи валютні надходження. Забезпечення потреб Збройних сил України та цивільного населення в медичних препаратах та обладнанні є життєво важливим завданням в умовах сьогодення.

Ринок стартапів стрімко розвивається у всіх країнах, Україна – не виняток. Загальний обсяг інвестицій в українські технологічні компанії у 2022 р. становив 842 млн дол., що на 45 % більше, ніж у 2021 р. Три компанії – Firefly Aerospace, Grammarly і People.ai – залучили понад 58 % загального обсягу венчурних інвестицій в українські компанії [3]. Незважаючи на повномасштабну російську агресію, у першому кварталі 2023 року приватні технологічні компанії в Україні продовжували розвиватися. Україну, попри повномасштабну війну, досі можна побачити в рейтингах країн із найбільш перспективною ІТ-галуззю. Наш людський потенціал отримує високі оцінки за рівнем професійних навичок, а міжнародні експерти у сфері електронного врядування відзначають досягнення українського уряду в забезпеченні сталого доступу населення до інформації та державних послуг в умовах війни. Згідно з результатами дослідження, у 2022 році повномасштабна війна негативно вплинула на розвиток екосистеми стартапів в Україні, спричинивши значне зниження її позицій у цій сфері. У глобальному рейтингу за 2022 рік Україна посіла 50-те місце (порівняно з 34-м місцем у 2021 році), пропустивши вперед Угорщину та ПАР, а серед країн Європи наша держава посіла 30-те місце, що на дев'ять позицій нижче, ніж у 2021 році. У 2023 році позиція України трохи покращилась – 49-те місце серед всіх країн світу, випередивши найближчих конкурентів – Угорщину та Сербію. За рівнем розвитку стартап-екосистем є великий розрив між Києвом та іншими чотирма українськими містами, які потрапили до рейтингу тисячі світових міст (Global Startup Ecosystem Index 2023). Київ у 2023 році посідає 77-ме місце у світі, а найближче до нього українське місто Львів – 491-ше (Одеса – 750, Харків – 762, Тернопіль – 950). У цьому рейтингу відіграє роль кількість зареєстрованих місцевих стартапів, їх потенціал, наявність коворкінгів, проживання в місті важливих стартап-інфлюенсерів (видатних CEO) тощо [15].

Основні принципи, пріоритети та напрями інноваційної політики України викладено у “Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року”, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 року № 526-р., у якій серед основних бар'єрів для розвитку інновацій в Україні визначено недосконалість інституцій, зокрема політичного, регуляторного та бізнес-середовища. Можна зробити висновок, що до найкращих показників в системі Глобального інноваційного індексу належать показники, що характеризують освітній по-

тенціал, людський капітал та дослідження [17]. Ця постанова чітко окреслює бачення розвитку інноваційної сфери в Україні до 2030 року. Стратегія фокусується на таких основних напрямках, як:

- Розвиток людського капіталу передбачає підготовку кваліфікованих кадрів, які зможуть генерувати та втілювати інновації.
- Створення сприятливого середовища для інновацій, забезпечення дерегуляції, спрощення процедур для ведення бізнесу, розвитку механізмів захисту інтелектуальної власності.
- Стимулювання інноваційної діяльності, що може бути досягнуто за допомогою податкових стимулів, грантів, субсидій.
- Комерціалізація інновацій, що передбачає створення інфраструктури для підтримки стартапів, трансферу технологій та виходу на нові ринки.
- Міжнародне співробітництво передбачає розвиток співпраці з іншими країнами, участі у спільних дослідницьких проєктах, обміну досвідом, участі у міжнародних програмах співфінансування.

Реалізація цієї стратегії може стимулювати розвиток інноваційної сфери в Україні і зробити українську економіку більш конкурентоспроможною. Важливо, щоб уряд не лише декларував свої наміри, але й вжив реальних заходів для реалізації стратегії. Це потребуватиме залучення значних ресурсів як від державного, так і приватного сектору. Потрібно також забезпечити прозорість та підзвітність у процесі реалізації стратегії.

Висновки

Досвід європейських країн доводить, що ефективна ринкова економіка, спрямована на потреби суспільства, не може функціонувати без залучення держави. У жодній країні з високим рівнем економічного розвитку держава не відмовилася від регулювання та стимулювання основних соціально-економічних процесів, зокрема інноваційних. Аналіз механізмів державної підтримки інноваційної діяльності в країнах-членах Європейського Союзу показує, що основними інструментами цієї підтримки є:

- забезпечення гарантованих і стабільних державних замовлень на продукцію стартапів;
- надання пільгових кредитів;
- виділення грантів;
- здійснення прямих інвестицій у стартап-проєкти;
- надання фінансових гарантій;
- застосування фіскальних переваг;
- надання нефінансової підтримки та консультативних послуг.

Всі країни-члени Європейського Союзу, розуміючи важливість інноваційного розвитку, формують власні пріоритети у сфері наукових досліджень. У складних умовах інноваційної сфери ЄС важливо враховувати, що передовий досвід країн-лідерів не завжди можна безпроблемно перенести на менш розвинені країни. Не існує єдиного “ідеального шляху” в політиці щодо інновацій. Тому потрібно провести глибокий і всебічний аналіз усіх наявних шляхів і механізмів, їх пріоритетності та внутрішньої логіки. Для покращення інноваційної політики, з урахуванням конкретних місцевих умов, важливо порівняти інноваційний розвиток різних країн і критично оцінити можливість застосування позитивного практичного досвіду в Україні.

Щоб активізувати інноваційну та стартапівську діяльність в Україні варто провести низку заходів. А саме: створити сприятливе правове середовище (потрібно розробити та прийняти законодавчі акти, що сприятимуть захисту прав інтелектуальної власності, спрощенню процедур реєстрації бізнесу та усуненню бюрократичних перешкод для розвитку стартапів); сформувати фонди чи програми державної підтримки, що надаватимуть доступ до фінансування для стартапів та інноваційних проєктів (ці фонди можуть надавати гранти, пільгове кредитування, брати участь у спеціальних інвестиційних програмах); стимулювати співпрацю між бізнесом, науковими установами та університетами для сприяння трансферу технологій і комерціалізації наукових розробок;

сприяти розробці та підтримці інноваційних просторів, технопарків, інкубаторів та акселераторів, що допоможе сформувати сприятливе інституційне середовище для розвитку стартапів. Також важливо підтримувати стартаперів за допомогою підвищення їх кваліфікації та навчання для молодих підприємців.

Стартапи, а також екосистеми стартапів конкурують між собою за інвесторів у глобальному середовищі. Національна урядова політика підтримки стартапів має бути спрямована на створення сприятливих умов для найбільш високопотенційних стартапів. Але надаючи підтримку, уряд має уникати вливання надмірних ресурсів у великі проекти, а краще зосередитись на початкових стадіях розвитку стартапів, стимулюючи розвиток підприємницької наполегливості та винахідливості. Отже, розробляючи програми підтримки стартапів, треба добре розуміти потреби стартапів, що часто відрізняються від потреб традиційних компаній.

Перспективи подальших досліджень

Подальші дослідження авторів статті можуть бути спрямовані на вивчення ефективності впровадження рекомендацій з адаптації інноваційних механізмів в українському контексті. Перспективним напрямом досліджень може бути аналізування впливу воєнних умов на українські стартап-індустрії, розроблення оптимальних способів розвитку стартап-екосистем в умовах посткризового відновлення та підтримки інноваційних процесів задля повоєнної відбудови країни.

Список літератури

1. Start-up Accelerator: State of the Art and Future Directions: URL: https://www.researchgate.net/publication/358723153_Startup_Accelerator_State_of_the_Art_and_Future_Directions (дата звернення: 20.02.2024).
2. Взаємовплив культури та організаційного дизайну в процесі активізації інноваційної діяльності корпорацій. URL: https://www.researchgate.net/publication/372358489_vzajemovpliv_kulturi_ta_organizacijnogo_dizajnu_v_procesi_aktivizacii_innovacijnoi_dialnosti_korporacij (дата звернення: 20.02.2024).
3. Sysoyev Ye., Sychikova Yu., & Torchylo T. (2022). DealBook of Ukraine. URL: <https://inventure.com.ua/upload/library/aventuresdealbook22fnl-220425084027.pdf> (дата звернення: 20.02.2024).
4. Van Vulpen, E. (2023). Organizational Design: A Complete Guide. URL: <https://www.aihr.com/blog/organizational-design/#What>.
5. Велика К. В. (2012). Венчурний капітал як фактор інноваційного розвитку економіки: зарубіжний досвід. *Академічний огляд*. №1(36). URL: <https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2012/1/24.pdf> (дата звернення: 20.02.2024).
6. Ukraine Deal Review (2021). Tech Venture Capital and Private Equity deals of Ukraine. URL: <https://www.slideshare.net/UVCA/ukraine-deal-review2021-tech-venture-capital-and-private-equity-deals-of-ukraine> (дата звернення: 20.02.2024).
7. Robin S., Schubert T. (2022). Cooperation with public research institutions and success in innovation: Evidence from France and Germany. *Research Policy*. Vol.42(1).
8. Шубін О. О., Садеков А. А. (2008). Регулювання інноваційної сфери: досвід Європейського Союзу. *Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму*. № 1. С. 273–276.
9. Інструменти стимулювання інноваційної діяльності в європейських країнах. URL: https://www.researchgate.net/publication/356436892_Instrumenti_stimuluvanna_innovacijnoi_dialnosti_v_evropejskih_krainah (дата звернення: 20.02.2024).
10. Startup Commons. URL: <http://www.startup-commons.org/startup-development-phases.html> (дата звернення: 20.02.2024).
11. International best practices on supporting startup Ecosystems: URL: <https://www.mekongbiz.org/wp-content/uploads/2017/02/International-best-practices-on-supporting-startup-ecosystem.pdf> (дата звернення: 20.02.2024).
12. Goglio A. (2021). Policies to promote innovation in the Czech Republic. *OECD Economics Department Working Papers*. No. 498. 21 p.
13. Research in Germany. Land of Ideas. URL: <http://www.research-in-germany.org/en.html> (дата звернення: 20.02.2024).

14. Vovk V., Zhezherun Y., Bilovodska O., Babenko V., Biriukova A. (2020). Financial Monitoring in the Bank as a Market Instrument in the Conditions of Innovative Development and Digitalization of Economy: Management and Legal Aspects of the Risk-Based Approach. *IJIEPR*. 31 (4). pp. 559–570. URL: <https://doi.org/10.22068/ijiepr.31.4.559> (дата звернення: 20.02.2024).
15. Національна інноваційна система: сучасні тренди та виклики для України. URL: <https://periodicals.karazin.ua/irtb/article/view/16838/15544> (дата звернення: 20.02.2024).
16. IT-імідж України у світі. URL: https://brandukraine.org.ua/documents/101/Ukraines_IT-_perceptions_report_web_29_09_2023.pdf (дата звернення: 20.02.2024).
17. Розпорядження Кабінету міністрів України “Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 20.02.2024).

References

1. Start-up Accelerator. State of the Art and Future Directions. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/358723153_Startup_Accelerator_State_of_the_Art_and_Future_Directions
2. The interaction of culture and organizational design in the process of activation of the innovative activity of corporations. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/372358489_vzaemovpliv_kulturi_ta_organizacijnogo_dizajnu_v_procesi_aktivizacii_innovacijnoi_dialnosti_korporacij
3. Sysoyev, Ye., Sychikova, Yu., & Torchylo, T. (2022). DealBook of Ukraine. Retrieved from: <https://inventure.com.ua/upload/library/aventuresdealbook22fnl-220425084027.pdf>
4. Van Vulpen, E. (2023). Organizational Design: A Complete Guide. Retrieved from: <https://www.aihr.com/blog/organizational-design/#What>.
5. Velika, K. V. (2012). Venture capital as a factor of innovative economic development: foreign experience. Academic review. No. 1 (36). Retrieved from: <https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2012/1/24.pdf>.
6. Ukraine Deal Review (2021). Tech Venture Capital and Private Equity deals of Ukraine. Retrieved from: <https://www.slideshare.net/UVCA/ukraine-deal-review2021-tech-venture-capital-and-private-equity-deals-of-ukraine>
7. Robin, S., Schubert, T. (2022). Cooperation with public research institutions and success in innovation: Evidence from France and Germany. *Research Policy*. Vol. 42(1).
8. Shubin. O. O., Sadekov, A. A. (2008). Regulation of the innovation sphere: experience of the European Union. *Bulletin of the International Nobel Economic Forum*. No. 1. P. 273–276.
9. Instruments for stimulating innovative activity in European countries. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/356436892_Instrumenti_stimuluvanna_innovacijnoi_dialnosti_v_evropejskih_krainah
10. Startup Commons. Retrieved from: <http://www.startup-commons.org/startup-development-phases.html>
11. International best practices on supporting startup ecosystems. Retrieved from: <https://www.mekongbiz.org/wp-content/uploads/2017/02/International-best-practices-on-supporting-startup-ecosystem.pdf>
12. Goglio A. Policies to promote innovation in the Czech Republic. *OECD Economics Department Working Papers*. 2021. No. 498. 21 p.
13. Research in Germany. Land of Ideas. Retrieved from: <http://www.research-in-germany.org/en.html>.
14. Vovk, V., Zhezherun, Y., Bilovodska, O., Babenko, V., Biriukova, A. (2020). Financial Monitoring in the Bank as a Market Instrument in the Conditions of Innovative Development and Digitalization of Economy: Management and Legal Aspects of the Risk-Based Approach. *IJIEPR*. 31 (4). P. 559–570. Retrieved from: <https://doi.org/10.22068/ijiepr.31.4.559>
15. National innovation system: current trends and challenges for Ukraine. Retrieved from: <https://periodicals.karazin.ua/irtb/article/view/16838/15544>
16. IT image of Ukraine in the world. Retrieved from: https://brandukraine.org.ua/documents/101/Ukraines_IT-_perceptions_report_web_29_09_2023.pdf
17. The Cabinet of Ministers of Ukraine Decree on the approval of the Strategy for the development of the sphere of innovative activity for the period up to 2030. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>

**THE PECULARITIES OF STATE SUPPORT FOR
STARTUP INDUSTRIES IN EUROPEAN COUNTRIES**

The article examines the specifics of state support for startup industries in European countries. The authors analyze the main directions and features of implementing state policies in the field of innovation and startup entrepreneurship development. Existing tools for activating innovative and startup activities applied worldwide were identified. State support for the startup industry includes financial and non-financial assistance, as well as the creation of a favorable business environment. The essence and directions of state support for startups should depend on the stages of the innovation process and the needs of startups at each stage of their life cycle. Therefore, state support tools for startup entrepreneurship need to be differentiated and considered based on the innovation development needs at each stage.

European Union countries employ various approaches to state support for innovation. Some countries, such as Spain, France, and Germany, directly support innovation in enterprises by providing financial and non-financial assistance. Others, like Finland, utilize indirect methods to stimulate innovation, such as subsidies and tax incentives. The predictability of state support for innovation is a crucial factor in its effectiveness.

The article proposes recommendations for adapting and implementing effective mechanisms and tools to activate innovative and startup activities in Ukraine. Considering the resource constraints faced by Ukraine, particularly during full-scale warfare, the government must prioritize supporting selected startups and projects relevant to the country's current circumstances. Post-war reconstruction efforts should involve creating a favorable legal and institutional environment to simplify the initiation and management of startup projects. Stimulating collaboration between businesses, research institutions, and universities through the development of innovation and technology spaces, incubators, accelerators, and startup schools is essential to support initiatives from talented youth, providing opportunities for skills enhancement and education for young entrepreneurs.

Keywords: startups; innovations; venture capital; state support; tools for stimulating innovations.